ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ—ՏԱՐԻ—ԹԻՒ—1155—ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ—21—ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ—1871

ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 180 ղշ.
» Գաւառաց » 10 Մէճ.
Վեցամսեայ Կ. Պոլսոյ » 90 ղշ.
» Գաւառաց » 5 Մէճ.
Իւրաքանչիւր թերթի գին 50 փ.
Յայտարարման տողը մէկ անգամի համար 3 ղուրուշ, երկու անգամի համար 2 ղուրուշ, աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կըլլայ.

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գացած յօդուածոց ճանաչման ծախքը խմբագրութեան վրայ է.
Նամակները յղելու համար կամ որ եւ իցէ գրութիւն խմբագիր —Ցառլէանի ... Գալիա, Զինիլի խան. Մասիսի դրասենեակը.
Հանդերձ ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Վերջին Բրուսօ—Գաղղիական պատերազմին վրայ Գաղղիոյ մէջ բացուած քննութիւնք՝ այնպիսի կարեւոր իրողութիւններ երեւան կը հանէ, որք Եւրոպիոյ վիճակագրաց ամենէն քաղաքագէտն եւ ուսումնասէրը կարծուած Նաբոլէոն Գ.ի ապիկարութեան վրայ եթէ տակաւին երկբայութիւն մը կար, բոլորը կը փարատեն, եւ իրաւամբ հարցնել կուտան զարմացեալ աշխարհին թէ Գաղղիական ազգին պէս ուշիմ եւ այնչափ քաղաքական փորձառութիւն ունեցող ազգ մ'ի՞նչպէս կրցաւ քսան տարի խաբուիլ այն մարդուն եւ իր բաղդը պատիւն ու կեանքն անոր ձեռք յանձնել:

Այս կէտին վրայ ո'րչափ ծանրանալ անհուն պատմութիւնք՝ քիչ է. վասն զի ասկէց մեծ եւ մնաւորականէց աւելի օգտակար խրատ մը չը կրնար քննել ազգաց եւ ժողովրդոց, որպէս զի պայծառ տեսնենք, արտաքին փայլէն եւ սին խոստումներէ խաբուելով՝ իրենց գոյութիւնը վտանգի մէջ չձգեն:

Գաղղիական Ծերակ—Քննիչք անուն պաշտօնականին մէջ հրատարակուած հետեւեալ տեղեկութիւնք կային կայսերական մէկ խորհրդածութիւնը.

Յօդուածին հեղինակը՝ Նաբոլէոնի քաղաքականութեան ամեն աւերի մէջ ցոյց տուած վարանմանց կերպակերպութիւնը ցոյց տալէ ետեւ կը յարէ.

«Բայց այս ամենը բան մը չէն վերջին պատերազմին սկիզբն անցած իրողութեանց քով, որոց պատմութիւնը կը ստանենք բարձրաստիճան զինուորականի մը գրչէն ելած Մէց, պաշտօնէ ի Քուանթէ—Փլէնս գրքին մէջ. Ընթերցողի անհաւատալի կը թուի, բայց անժխտելի իրողութիւն մ'է, կայսրը Մէց գնացած ժամանակ դեռ չէր գիտեր ընելիքը. զինուորական գործողութեանց յատակագիծ մը դեռ որոշած չէր. Ամեն բան բաղդէն եւ իր աստղէն կ'սպասէր:

«Կայսրն աստղ մ'ունի, կրնար գիտնալ էս մը, բայց մշուշի մէջէ կը տեսնէ զայն. Այս անգամ մշուշը թանձր ամպ մ'էր:

«Ամեն նախապատրաստական ծրագրերը մէկ կողմ դրուեցան, եւ կարգադ ամենայն ինչ անակնկալին թողուեցաւ առաջին օրէն:

«Նմանապէս չզգուշացաւ այն սկզբունքը՝ որոց վրայ հիմնուած էին նէլ մարաջախտի հաստատած պատերազմի յատակագիծերը, որոց համեմատ երկու բանակ յարձակողական ստանձնուած էին՝ մէկը միւսին վրայ յենլով, մինչեւ երրորդ մ'ալ երբեւ անոնց պաշտօնը՝ սահմանագլխոյն արկար կողմերը պիտի պաշտպանէր:

«Այս սկզբունքը մինչեւ այն ժամանակ ա՛յն աստիճան հիմնական նկատուած էր, որ գունդերուն բաժանումը, պաշտօնատէրին եւ հրամանատարութիւնները երկար ժամանակ առաջ որոշուած էին թղթի վրայ. կայսրը՝ որ առաջ ընդունած էր զայն, մէկ կողմ դրաւ, եւ որոշեց որ Գաղղիոյ բոլոր զինուորական զօրութիւնը համախմբուելով մէկ բանակ կազմեն թէեւ բանակ անունով, եւ հրամանատարութիւնն ալ միայն իրեն կը պահէր:

«Յուլիս 24ին Բազէն մարաջախտ Մէց կը հասնի եւ վախէ ու Մոզէլի մէջ կեցած բոլոր զօրաց առժամանակեայ հրամանատարութիւնը կը ստանայ. Բայց այս անորոշութիւնը չէր կրնար գոհացուցիչ արդիւնք մը տալ եւ մանաւանդ ազդեցութիւնն ալ անշուշտ իմացնելով մարաջախտին թէ իսկապէս որոշում մ'ընելու պաշտօնութիւն չունէր, այլ միայն փոխելն եկած հրամանները յանձնել հաղորդել. այսպէս նպատակաւ իրեն տրուած էր ընդհանուր հրամանատարութեան պաշտօնը. Յետոյ կը հրաւիրէին զինքը որ հետազօտութիւններ ընէ, խնամով կացութեան վրայ տեղեկութիւններ բերանաւ եւ անմիջապէս ստացուածները զօրավարին հաղորդէ, իր որպէս զի մարաջախտին մտաց մէջ բնաւ կասկած չմնայ իր հրամանատարութեան բացասական գործութեանը վրայ. մինչեւ անգամ իր հրամանին ներքեւ գտնուող զօրաց յուլիս 18ին կատարած առաջին շարժման վրայ խորհուրդ չը հարցուեցաւ իրեն:

Յուլիս 18ին կայսրը Մէց կը հասնի. որոշում մ'ընել հարկ է, յարձակողական կամ պաշտպանողական պէտք է ընել մէկը եւ միւսը. այլ անորոշութիւն կըպչուի. կայսրը զօրահանդէսներ ընելու համար այն փորձին սպասած էր:

«Յուլիս 29ին հրաման կը ղրկուի Սար—Լուիզի մարաջախտին, որ բանակին հանդերձ միայն անձամբ սկսելու հետազօտել տալ. եւ իմաց կու տայւէր իրեն թէ մինչեւ ուր որ շարժում մը չընէ ընելիք. Մեր զօրութեանց զրուած վիճակին վրայ Սար—Լուիզի զրուած, զինուորութեանց պաշտօնեայ չէր տրուեր, հանդերձանքի համար ստորին թիւն չէր ըլլար. Բէնի, Մոզէլի եւ Սարի վրայ մեր ունեցած պաշտօնական տեղեկութիւնք գիտելիքէն օգուտ քաղելու հոգ չէր տարուեր, ուստի ոչ յարձակողական էր յատակագիծը, ոչ պաշտպանողական, այլ անշուշտ:

«Յուլիսի վերջին օրերը, թշնամին եկած հասած մ'ըլլալով, կայսրը յարձակողականի կը պատրաստուի. բայց գործողութիւն մը կարելի եղաւ հազար ... զօրքով. Հրամանները օգոստոս 1ին կը հասնին, բայց քիչ մ'ետքը դադրեցնելու հրաման կու գայ, եւ Սորպրուքի վրայ ցոյց մ'ընել միայն կարգելու:

«Հոգ չտարուեր դիտելու թէ թշնամին ո՞ւր էր, ինչ կ'ընէր. ներկայութիւնը կիմացուէր, եւ դէմ գնացող չկար. եւ այսպէս օգտաօգտակար աղբիւրէն տեղեկութիւն առնելու պաշտօն չտրուեցաւ առանց բան մը նախատեսելու:

«Նաբոլէոն իւր զանձնակոյծ իր հարթաբերդեայ վրայ անցած տասնի մը մտածութեան վրայ, կրկնեճակատամարտներ պիտի ընդունէին, բայց չկրցաւ անոնք. վասն զի տար համար ծրագիր մ'եւ խորհուրդ մը պէտք է, եւ չկար:

«Վերջնականապէս հաստատեցին եւս, կայսրը կը ուզէր որ կայսերական զօրութեանց պատրաստութիւնները զատ զատ ըլլան. Ջօրութիւնը բանի մը բանակաց բաժնելու ... գաղտնապէս հարկադրուած ըլլալ չէր կրնար հրամանատարութիւնները ձեռքէն թողուլ եւ իր հեղինակած կարծիքներ կամ մանաւանդ կարծիքները դառնադառնալ. ուստի որոշում չընել կուզէ.

«Օգոստոս 5ին՝ երկրորդ, երրորդ եւ չորրորդ բանակաց հրամանատարութիւնը Բազէնի կուտայ, բայց իր ազդակի հրամանին ներքեւ. կը պահէ զայն՝ պահեստի գունդերուն եւ միւսներու զօրաց հետ. Մարաջախտը չէ պիտի կրնար իր իշխանութիւնը գործածել բայց միայն զինուորական գործողութեան մ'եղած ժամանակ.

«Օգոստոս 7ին առտուն Ֆրէշվէյլէրի հարուածէն ետեւ, կայսրը բոլոր զօրաբանակաց հրաման կուտայ որ Շալոնի վրայ քաշուին. Բրիկունը եւ կատուն այս հրամանը եւ կորսուի որ հետեւեալ օրը ճակատամարտ պիտի Ֆէնթ—Աւօլտի քով. հետեւորդ բանակը զօրքերն այն կողմ կը քաշէին. Օգոստոս 8ին առտուան կայսրը հրամանը կը մնայ Ֆէնթ—Աւօլտ երթալու համար, բայց նորէն վար կիջնէ կառքէն, բարդաբարդելով պալատը կը մնայ առանց ընելիքը գտնելու.

«Թշնամին չերեւնար. այն առտուն կայսրն օգոստոս 9ին Մէցի քովերը եւ Նիէտի վրայ պաշտպանողական հզօր դիրքեր բռնել ... բայց հետեւեալ օրը գործնական մտքերնին կը փոխեն.

«Նոյն օր երեք զօրաբանակաց հրամանատարութիւնը նորէն Բազէն մարաջախտին կը տրուի կայսեր իշխանութեան ներքեւ, եւ վերջապէս օգոստոս 12ին՝ հանրապետական կարծեաց ճնշման տակ, Նաբոլէոն Գ. Բազէնի կը թողու բնաւ զօրութեանց ընդհանուր հրամանատարութիւնը, բայց առաջնորդին գլուխ կուտայ անոր՝ մէկայ զօրավար.

«Քննիչ ու գէր աւելի հետաքրքիր այս տեղեկութիւնք, որոց մէջ բանակի մը՝ ամբողջ ազգ մ'իրեն առաջնորդ ունեցած էր անոնց մը քաղաքիկ որ չգիտէր կամ չէր կրնար, եւ գիտնալու համար եւ կարենալու երեւակայութեան կը փակծէր յուսահատութեամբ:

Այս ամենալուրջ խնդիրը լուծելու համար, ասիկայ թէ որոց հրամանատարութիւնը ով՞ որ էր ասէ Բազէն մարաջախտին. որ (Ժ.Թ. ...) միայն արժանի մարդը կարծուած էր այն հրամանատարութեան. երկար ատեն մը պէտք եղաւ կայսեր որոշ միջոցին որ մինչեւ հաշուով երկուերկու անգամ միայն փախցել.

«Եւ այս է այն մեծ ... ընդ ... կառավարութիւնը գայ գուշակ (Պէնտարմերմանս) կրնածայ մեծ, բայց իրաւ աւելի աւելի տկար, աւելի աւելի դողդոջուն, աւելի աւելի տարտամ, աւելի աւելի կոյրաւոր կարեւորութեան գիտեր. կըպահէ ինչ եղած մը վրայ հանգչած էր, ու ալ գործակցած մը, այլ անուան մ'եւ մարդու մը վըրայ. Անոնն իր պատիւ կորսուած է. իսկ մարդը, խոստեր երկար ժամանակ պարապատեներէն ու երեւոյթներէն ծառայութիւն ու ամեն գոված եւ մանաւանդ ծերացած, մաշած, հիւանդ, պառաւած, ամենայն բան մ'եղած է, որ ոչ մէկ բանի մէջ ուժ չունէր:

«Եւ այս չարիքաց վրէն, որ իւրաքանչիւր խորամանկ գործիք Գաղղիոյ գահը յափշտակել համար ի՛նչ կը մնայ ձեռք. Գուցէ առաւելին բաւական չհամարեց անոր գործակցութիւնը»:

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզ 28 Հոկտ.

Գաւառաբնակ Նաբոլէոն կայսեր մերձկները խորոտ կուսան իրեն ու ձմեռը Մալթա անցունէ, որոց կխնդրեն մերժութիւնը կինաց իր խոխոտած առաջնութեան յարմարին.

Պետական քաղաքի ընդհանուր եւ Լիոնի թէրեսափոխի չարժման պէմ հռկադութիւններն աւելցած են.

Վիեննա 29 Հոկտ.

Թագուհին բամբուրջներուն արդիւնքը չորրորդ բանակի հաւանական պարզ 60 միլիոն պիտի ըլլայ.

Պ. Ալթրուսքէն մեր քաղաքը հասաւ. Բումանիոյ երկաթուղեաց վաճառման վրայ Ընկերութեան ... բաժնետէրերու հետ կարգադրութիւն մ'ընելու, եւ որդին բանակցութիւններն յաջող զարգացած մ'ուած կերեւին.

Լէհաստան 28 Հոկտ.

6500 գործաւորք եւ 20 գործարանք աշխատութիւնը դադրեցուցին.

Լոնտոն 29 Հոկտ.

3000 մեքենագործք աշխատութիւնը դադրեցուցին եւ խաղի խաղի մը պահանջման վրայ մէջն.

Փարիզ 30 Յունւ.

Նանսիւթի զօրավարը կառավարութեան դէմ՝ նախատալից նամակ մը Յօար լրագրին մէջ հրատարակած լինելով, պատերազմական գործոց պաշտօնէից Միւէ զօրավարը 60 օր բանտարկութեամբ պատժեց զայն։

Նիւ-Եօրք 30 Յունւ.

Սորմնայ գլուխներէն մէկը Գ. Հաւքինկօ՝ Իրլքը տարի բանտարկութեան դատապարտեցաւ իբրեւ չնացող։

Վիէննա 30 Յունւ.

Իրաց վիճակը միշտ անորոշ է. խորհրդակցութիւններ կը լինին Գ. Տը Պոյսթի եւ Գ. Անտրաշիի մէջ։

Բումելիի ազատական բաժնից 70.25

Ազիօ 118

Կրակուժէվաձ (Սէրվիա) 30 Յունւ.

Ազգային Ընդհ. Ժողովը գոցուեցաւ ՛ի ներկայութեան իշխանին եւ իրնամակալութեան անդամոց։ Միլանէլ իշխանին համար ազգային փչապակարան մը կանգնելու առաջարկութիւն ընդունուեցաւ, ինչպէս նաեւ կրթութեան հարկադրիչ օրէնքը։

Լոնտրա 31 Յունւ.

Օսմ. փոխ.		46 1/8
» փոխ	1865	64 1/8
» »	1869	53 1/8
Անգլ. փոխ.		92 1/8
Թուրք. շաղղ.		53 1/8

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԷՐԶՐՈՒՄԻ ԿՈՒՍԱԿԱԼ ՄԱՀՄՈՒԴ ՓԱՇԱՅԻՆ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ

(Շարունակութիւն տես թիւ 1154)

Անհանճան աղատութիւնք, ինչպէս տարապայման ըլլալ, երբ ուրիշի իրաւունքը եւ ազատութիւնը չի բանարարեր, չի յափշտակեր, օրինաւոր է եւ մի միայն օգտակար ժողովրդեան. առանց անոր յառաջդիմութիւն չի կրնար ըլլալ. ամէն խմաստն կառավարութիւն որ հոգաւորն է, պարտաւորութիւն ունի այդ. ազատութիւնը չէ թէ միայն չխափանելու, այլ եւ սատեպու եւ ծաւալելու, իւր գրքին մէջ՝ յօգուտ աշխարհին եւ հպատակաց։

Այլ թէ որ կառավարութիւն մը՝ այդ ազատութեան՝ որ կը բանադարէ կը յափշտակէ՝ առաջը չկրնար առնուլ, կը պարտաւորէ իւր ժողովուրդները լինելու օրինաւորութեան պէտք (1), որոնց անկրաւութեան դէմ անկարգ արդարութիւն մը կանգնել, որուն որ մի չէ նէ որ մը անփչխանութեանը հետեւանքը կըլլայ։

Հրահանգաց յառաջադիմութիւնք ինչ է այսպիսի արաժիս ժողովրդեան մը համար, որուն նախնիքը բազմ աշխարհիս քաղաքակրթութեան հիմանքը դրած են ժամանակով. մինչ այս երկրին բնակիչք չէի՞ն որ ոչ միայն նիւթական այլ եւ բարոյական կեանքը մատակարարած են ընդհանուր...

(1) Եւ հիմա այս օրինաց գիտելի էր՝ ինչ որ անցեալները Հայ Օրազիր մը իւր ազգին Վանեցի ժողովրդոց համար գէնք կը պահանջէր, որ Քրդոց բռնաւորութիւնք եւ հարստահարութիւններ կարէլ ըլլար ասանձ Օրինաւոր եւ համաձայն կառավարութիւն մը չի կրնար եւ պէտք չէ ալ ներէ, որ այդպիսի անօրինակ վիճակ մը կարենայ պաշտպանելու անել։ Զի կրնար նաեւ Հայ ազգը մտանել, ինչ որ երբեմն Հայ Պատրիարքարանի գանգատներուն պատասխանեց իր մեծ Եպարքոս Ալի փաշա եւ որուտ ...թէ որ ավ էինաբիէն գան չէին Հայերը՝ Թող Եղիան ։ իբրեւ թէ գիտէին էր Հայուն Ջրհեղեղին ՛ի վեր իւր հայրենիքը կոչեցեալն մէջ գնել տանիլ բառ հաշակատար գրուցուածքին։

...րութեան. մինչ ամենայն կրօնից եւ օրինաց ոտքերնը եւ ամեն ատենոց եւ արտաքոյ ասպնաւորութիւնք այս երկրէն չէ՞ն տարածուեր ամեն ուղղ, եւ յունի՞ իրաւունք Մեծ Վէզիրը գրուցելու. «Ժողովուրդ մը ո՞ր ինչ ունեցու իւր պատմութեամբը եւ ամեն բանի յարմարութեամբը եւ յառաջդիմութեան եւ քաղաքակրթութեան ընդունակ։ Միթէ Փիւնիկեցոց, եգիպտացւոց, Հրէից, Հայոց, Ցունաց, Փոքր Եորւոց, Ասորւոց Թռնեցւոց գծուսէ՞ր զինք ըլլայ ասանց մէջ յառաջանիւ իրը անտաուորնակ ժողովրդներուն զաւակներն են։ Եւ դարձեալ Փէյեցի Ձէդբեն հիմա՛ լինելով՝ Թէլլին քաղաքակրթութեան մայրաքաղաքները նոյններն աշխարհի զարմանք։ Բաւական է թէ միհանգեստին կարգը եւ իւր պաշտօնատարը քահաղք եւ համաձայնքը ան ըլլայ թէ երկիր մը յառաջդիմութեան եւ զօրութեան եւ խաղաղութեան եւ պահպանութեան համար բնակչաց մասուր վիճակը պէտք է բարձրանայ, պէտք եղած դաշնքը ըլլալու, եւ Փառանկար խնայողութիւն մը այս մասին չ՛ըլլայ։

Կրօնից ընդհանուր հանդուրժութիւնը, որ ամենը Փրկութեան էն կրնայ զօրաւոր փաստ մը հանդիսանալ յառաջ մը դրկելու համար՝ որ երկայն ժամանակէ մը ՛ի վեր խոռովեալ օրայ-լոյս տարածքին մէջ Փրկատնէութիւնէ գուցէ քաղաքակրթութիւն չեն ունէր ընդունիլ։ Իբրեւ թէ պատմութիւնը 1800 տարի առաջ Փիւնիկեցւոց պատմութիւնը, թէ հին Եգիպտոսի, Յունաստանի, Հռոմայ քաղաքակրթութիւնքը եղած չըլլային, իբրեւ թէ Մահմէտականութիւնը Բաղդատ՝ Կահիրէ՝ կրէնատա՝ իրեն ժամանակին Փրկատնէայ ժողովրդոց վրայ առանց եւ քաղաքակրթութեան նշոյլ տեսակած չըլլար. Փառաւորութիւնք ուրանալ կամ զանց առնել նեղ մտքերու եւ կրծատեալ նախանձայոյզութեան քննադատութիւնն է. Երկարատեւութիւնը թէ որ ամեն մարդու պարտքն է ալ անիմին մտնաւ անց ամենայն համար է որ դրկեց մը ամէնի իրենց նմանները հրաւանդել կ՚ուզեն. Զինչ կրօնք մը որ որդեգրելով քաղաքակրթութեան, ամեն կրօնք որ կըլլար են տարածուելու եւ բարձրանայ ժողովրդոց բարոյական տասծին ըլլալ եւ դարձեալ այլ ժողովրդոց խղճմտանքին մէջ եւ անոնց ըլլալ արդարութեան վրայ հիմնուած են, եւ միայն աստ համար՝ քաղաքակրթութեան չէ թէ միայն արգելք չեն կրնար ըլլալ այլ նա մանաւանդ փոխ՝ գործիք մը կամ թէ եւ պատանելի յառաջադիմելով՝ արդարութեան կըլլան քաղաքակրթութեան. միայն թէ կրօնամոլութեան չի դառնալու։ Ցայց տանք օրինակ մը խմացնելու համար թէ ինչպէս կրօնից փորձառութիւններուն յանցանքն է յառ ունեցած՝ թէ որ կրօնքը չէ ամեն առեն առաջնոց քաղաքակրթութեան ջահ ՛ի ձեռին առաջնորդողը։ Քրիստոնէութիւնը երկայն դարերով Եւրոպայի բարբարոսներ էր գերեզմանատունն եւ ... կը դարձուի եւ երբ անդրջեպութեան չափը լեցաւ քաղաքակրթութեան արշաւանք իր մէջնադարներով՝ իր բանտարկչներով՝ իր օրէնսդրիներով՝ իր եօթանասունիներով զինուեցաւ առաջնորդ տարփուածին դէմ, եւ ամենայն միայն կրօնից փարդաւաներդը մերժէին եթէ այս անդրանութեան դէմ ձայն արձակելու, օրինակներ եւ արտաքինք գտան բերելն սուրբ գրքէն, եւ քաղաքակրթութեան յաղթանակին կամար մ՚ալ բարձրացուց կրօնքը ընդդէմ բարբարոսութեան։ Փարսը մէն է կրօնից առաջնորդաց եւ փարձառութեանց՝ ալէկ ճանչնալ եւ աւանել իրենց կրօնքը, եւ ամէնքեա փոխ... դաւաճանել եւ մէնեն ինչպէս որ գիրքը նոյն յօժարակամութեան եւ յառաջդիմութեան իրենց կը թեթեւցնէ, եւ ման առանց գործելու, Օսմանեան ժողովրդոց կրնակ սիրով եւ եղբայրաբար երկիր ազգային արդարութեան ճամբուն մէջ, փոխ գի անկրաւութիւն քայլով կրնալ գալ կը կրնար ըլլալ։

Ես եւ լսէ երկիր պատարքոյ կորզի ընական հարստութիւնը հետ բաղդատել չէնք փոխնար Օսմանեան երկիրը, որ ամեն անգի հետ կրնայ մրցիլ եւ որ ունի բան մը նաւ ունի, անդերն մը վսա ասոր լինալաւէնեալ փառք կը հին եւ պատկառելի ազգաց նախահայրոց աշխարհներ ոչ միայն հետքը եւ նշխարները, այլ եւ կրօնքի եւ ամբողջութեանը խոսան ՛ի խոսն կ՚երեւան նոյեն մինչեւ այս օրս, եւ ցանկաստան հանդիսարան մին է ազգաց եւ ազանց. ամենքը հոս են, Քաղդէացին, Հայը, Եգիպտացին, Փիւնիկեցին, Հրեայն, Պարսը Ցոյնը, Լիւկացին, Կապադովկացին Աղուռն Ալանը եւ Թուրքը. իրը քաղաքաց կողմ, կը նշմարես կը շըշափես Նինուէն, Նինուէն, Արմաւիր Բաբելոն, Թեբէ, Մեմփիս Տրովադա, Երուսաղէմ, Դամասկոս, Անտիոք, Մեծաւեփեռ Բալբեք, Տիւրոս Սիդոն, Աղէքսանդրիա ․ ․ ․ ․ ․

Եւ ո՞ր մէկը յիշենք, ինչ են հնախօսին առջեւ երկրաթանի ազդերը այս ամեն փշատակաց քով, երեւուն տղայք՝ որ հազիւ թէ այսութեան հասած ծերերուն առջեւ կըլլան, եւ չեն կրնար թէ իրենց նախնիքը այսօրուան Օսմանեան մէջ կը բնակէին, եւ այն ժամանակը այս երկրին բնակիչները հարիւրներով միլիոններու կ՚ելլէին, իրենց լեռները եւ դաշտերը կանանչով եւ հասկերով եւ հնդութեամբ եւ յաւելաթեամբ ծածկուած էին, եւ ամեն ծովերը կը նաւահանգստաներն առնէր, ուսկից քաղաքակրթութիւնք կը ձեւագործներէր եւ մեծածախ հարստութիւնք կը թափէր հեռաւորին ներսերից ժողովրդոց ասոնց. իսկ այս ամենը՝ որ հարուստ անցեալ մի է եւ միայն երկրիս հարստութեան իրաւունք չե՞նք ունենար բաղդատել Ամերիկոյ աւելիքատակ անտառներուն եւ արօտներուն հետ. եւ ի՞նչ Մեծ Եպարքոսը իրաւունք չունի՞ մեծ յաւակ գրուցելու Օսմանեան համար. «Աշխարհք մը որուն հողին բնութիւնը, իւր աշխարհագրական դիրքով, ինչպէս իւր բնական առաւ հարստութիւններով, կոչուած է մեծ ծաղկեալներէն մէկը ըլլալու, թէ որ ամենէն աւելի ծաղկեալ երկիրք չըլլայ»։ Մենք ալ կը հաւատանք թէ ինչ որ երբեմն եղած է, նոյնը այսօրուան օրս դարձեալ կրնայ ըլլալ. եւ իրեն աշխարհագրական կը փոփոխելով Եւրոպիոյ մը առջեւ այսին վրան զի հանճարեղ պաշտօնատար մը որ գիտէ եւ կը ճանչնայ իւր Տէրութը կամքը, գիտէ եւ կը ճանչնայ ժողովրդոց պէտքերը, գիտէ եւ կը ճանչնայ թէ որուան մը կարօտը նաեւ անդրադարձեալ է ազգային համար, գիտէ որ բոլոր աշխարհքը աչքերը դարձուցած իրեն կը նայի, իւրն կրցածէ երկրին հինդունութեան եւ բարեկարգութեան միջնակը, ապահով թէ երբ կինքը մեծ պաշտօնեայ մտաւանդը արժանի գտած է, Աբբասիդէ եւ Սիւլէյմանիեէ աւելի մեծ պիտի անուանէ զինքը Օսմանեան որ անժոռ բարձրացած օրէն Արդարութեան բարոյ եւ առաքինութեան եղաւ իր ժողովրդոց։

Յ. ՏԻՐԱՑԱԵԱՆ

Ռ. Պոլիս հայրապետական պաշտօնական ...ն անպէտկութիւն մը կը ծանուցանէ թէ Վէհ. Սուլթանը՝ իւր ծննդեան տարեդարձին առթիւ ներման շնորհեց այն անձանց, որք առկէց քանի մը տարի առաջ քաղաքական դատավճռութեան պատճառաւ աքսորուած էին։

Երէկ Ձ. Նիւքին գործոց պաշտօնեայ եւ առքն ալ Արդարութեան բարձրագոյն ատենի նախագահ Ճէրվան-Ղաւէ Մէհմէտ Ռիւշտի փաշային հրամանն եղաւ որ իր Ծննդեան քաղաքը Ալեպպօ՝ երթայ նստի Հետեւորդ երկուշաբթի իրիկուն մօտաւորապէս մեկնեցաւ։

Բարձր. Մեծ Եպարքոսը Տէրութեան բոլոր պաշտօնարանաց գլխաւորներուն յանձնարարեր պատուէր ղրկեց որ իրենց ներկայացած գործերը շուտով կատարեն, մանաւանդ դատարաններ գործ կամ խնդրոյ համար եկող անձանց գործերն անյապաղ լմցնեն, եւ ամեն գիտութիւն տան անոնց, որպէս զի խեղճերը տարիներով մայրաքաղաքս խանները չդառնան։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ԵՍՀԱՄԸ ՈՍԿՈՅՈՒՆ

21 Յունւ.	չորեքշաբթի	իրիկուն	51 8
21 »	հինգշաբթի առաւօտ		
	բացուեցաւ		51 40
	կէս օր		51 25

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՀՐԱՒԷՐ ԱՌ ԱԶԳ. ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՍ

Մեծապատիւ Երեսփոխան էֆէնտիք.

Ազգային Ընդհանուր ժողովին Լր. նիստը առջի շաբաթ ուրբաթ յառաջիկայ ուրբաթ օր 22 Յունւ. ՛ի Սուրբ Լուսաւորիչ եկեղեցին Գալաթիոյ։

Առեանք պիտի բացուի ժամը ճիշդ 6ին եւ դոցուի 10ին։

Կը հրաւիրեմ զազգային Երեսփոխանս կատարել ազգասիրաբար իրենց նախրական պարտաւորութիւնը։

18 Յունւ. 1871

Ի Պատրիարքարանի Հայոց

Կ. Պօլիս — Ատենապետ

ՊԱՏՐԻԱՐՔ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՅ

Մ. Վ. ԽՐԻՄԵԱՆ

ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳԼԱԿԻՑ ՎԱՆԻՑ

ԿԱՐԳ ԽՆԴՐՈՑ

1° Վաւերացումն Նախընթաց երեսփոխանաց.
2° Ընտրութիւն Ազգ. Վարչութեան կրօնական ժողովոյ։
3° Ատենական կանոնադրութիւն.
4° Համարատուութիւն Ազգային Վարչութեան.
5° Վերաքննութիւն Սահմ. — Գըլուխ Ա.
6° Կեդրոնացումն եւ ապահովութիւն.
7° Տեղեկագիր Գաւառական հարստահարութեանց յանձնաժողովոյ։

Ի. Ատենադպիր Ընդհ. Ժողովոյ
Յ. Հ. ՄԱՐԳԱՐ—ԳԻՒԼ

Քանի ատենուան վերջերէ պէտքերէն մեկուն ազգային կրած զանազան զրկանքներն ու հարստահարութիւնները թէ եւ այդքան աշխարհահաճանօթ եղած էին անդրական լրագրաց միջոցաւ, բայց եւ այնպէս Կ. բարեխնամ կառավարութիւնն իւր արդարասիրութեամբը նոր փորձ մ՚ալ տալ ուզելով, հանեցաւ վերջին անգամ քննութեան ազգաւ հրամանագիր մ՚եւս զրկել ՛ի Կարին։

Մայրաքաղաքս գանուող պանդուխտ Կրտասխանցիք եւ Բաղեշցիք այս բարեպատեհ առթէն օգուտ քաղելով՝ յանկարծ խնդրեցին ազգային կեդրոնական վարչութենէն, որ իրենց կողմանէ Երզնկացի Մեծ. Եղիազար էֆէնտի Աստուածատուրեանը պաշտօնապէս քննող փոխանորդ կարգէ, որ ինչպէս յայտնի է, խնդրոյն պարագայներուն վրայ պէտք եղած լուսերն ունենալով՝ խիստ ձեռնհասն է այսպիսի փափուկ պաշտօն մը ՛ի գլուխ հանելու։

Միրելի է մեզ յուսալ որ կրօնից

նորինակը վեհափառ [հ]ռամկայ յանուն երաժտից եւ արդարութեան չափով ղեկավարելու կը հոգմանէ պատուաստող քննութիւններին ընդէ, առաջ. կառավարութիւնն իր նպատակին, ժողովուրդն իր յոյսերուն եւ մեր հայրենասիրական ձգտումը երկրայքներուն ալ իրենց արդար փափաքին հասնին։

. . . Խոհուրդ կը Մասիս լրագրին.

Ի Թիւ 1152 պաշտօնական լրագրոյն Թ. Պէկ Էֆէնտի Եաֆայեան ներսէսխանեան ըսէ ... միշտ ղրկած յօդուածին մէջ Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովոյ փոխանակ եղած քննադատութեան գլխաւոր ոսկին իմ հրամայեցէք կարծելով, անոնց քննադատութեան հետ բնաւ ալ հարցումներ կուղղէ. Հարցումները, որոց պատասխանել արժան կը համարիմ 'ի միամտութիւն ազգայնոց. Թ. Պէկ Էֆէնտի իմ չխօսիլս, կարծիքս եւ քննադատութիւն չընելս իրեն փառք համարելով, հրամայեցէք անարգանք կը գտնայ. բայց իմ համոզումս այն չէ. եւ այնպէս կը ճանչնամ թէ խոհեմ գործելու նշանակն է. որովհետեւ այն մեծ ժողովոյն կոչումն իսկ այն է կարծեմ. Երեսփոխանութեան նիստերու մէջ օրգային կենսական խնդրոց այնչափ քննութեան համ լեծման գործ չտեսայ, որչափ լոկ խառնաշփոթութեան, անօգուտ ձառաշխատութեան, մենապառնութեանց վիճաբանութեան, կործանաց ձեռնամխելու. Նկատելով այնչափ նիստերու մէջ ինէ եւ Թերեւս Թ. Պէկ Էֆէնտիէն աւելի հանճարեղ եւ փորձառուագոյն ձայներ ոչինչի ըլլալն եւ երբեմն խեղդումն յերեւոյթ խօսող միճող եւ խնամողն երեւնալու ճչող բարձրաձայն ձայները, նկատելով որ մինչեւ անգամ խօսքն Երեսփոխանի մը խօսքը մի քանի հեղ ծաղրական ժպիտով կարհամարհուէին, քանիցս անգամ Ատենապետին նախագահին գաւազանը գէժքն եւ արտահանած չարժումները նկատելով, ինչպէս ազգային կենաց նոյն սուղ ժամերն 'ի չնարհս պատասապող Էֆէնտիներու յոյժ ծախսերուն, հրամայեցէք զաս ուրիշ ինչ միջոցի գիտել հարկ կար, եթէ Երեսփոխանի մը չխօսելէն պատասխանատուութիւն կը հեռանի, անօգուտ խօսքե՞ն ինչ. իմ չխօսելս յառաջ եկած չարիքն եւ Թ. Պէկ Էֆէնտիի պատասամէն յառաջ եկած բարիքը թող ցուցնի. կը կրկնեմ իմ համոզումս. Ազգն՝ այն մեծ ժողովէն՝ խօսքու հետ 'ի միասին գործ կ'սպասէ. եր կոչումն է խօսքի մաօք վճռել գործել. իսկ եթէ լոկ խօսքն եւ ոչ գործոյն մարմին մ'է. եթէ ոմանց կարծեաց եւ եմ ընդհարման վայր է, եթէ ոմանց նկատմանց եւ չահաղխութեան տեղի է, եթէ ոմանց անձնական կրից ասպար է, եւ թէ դերեր խաղալու սրահ է, եթէ լոկ այս համ այլ Թագած խնդիր մը 17 անգամ կրկնարանութեամբ յեղայրեցնելու ժողովեալ է, եթէ Ազգին նիւթական եւ բարոյական կեանքն 'ի վար վառնելու ասպարէզ է, յայնժամ իմ չխօսելս յառաջ եկած վնասն իր դատաւորը թող ընթացնի. Թող հարցնէ միանգամ Թ. Պէկ Էֆէնտի իր ներքին հոգւոյն թէ այս ընթացքով ինչ օգուտ քաղեց Ազգն եւ առանելով ո՛ր գործ 'ի յանդ. կենաց ո՛ր կարծիք, ո՛ր խորհուրդ, ո՛ր քննադատութիւն. Անձնազրկութի՞ւն, ծրագրի՞ր, կեղծանուոց՞ւմ, ասպիրքանութ՞ւմ, կրթութեան խնդի՞ր, դաւառական հարցասարակութեանց բարձու՞մ թէ Հայրենեաց Մանզումէի մէջ անցեալ ատոր արդիւնօք ցուցած գործերը.

Ու արժանիս եւ ոչ ամբաստանութեան արժին կը ռբեմ, զայրատ

ւանելացոյ ալ փափագը չունիմ. հետ կիրէն խօսելու. Ցերմ՝ հոգւոյս ընտութիւնս իմ փափագս է ժողովոյն յօդոււած ազգի եւ եկեղեցւոյ գործերը անօր, որքան կ'ըլլայ, առաջ եւ իմ հրամայեցէք իր բնական արժէքը թող կորսնցնէ եւ ոչ Թ. Պէկ Էֆէնտին խօսքով եւ կամ գիւտառականի նկատմութեան. արժանի չտեսնելով իմ հրամայեցէք միջա իր ձայնն ուժի՛ եւր ազգային երեսփոխանական ժողովը մի քանիներու կողմէ ՝ նկատմանց, չահախնդրութեանց, մասնաւոր ծափերանց գործիք է. կը փափագիմ գործութեան արժանի միջոցին մէջ անտանաղ գնալ, որով միաժամ միջա անէշանաք հրամայեցէք ազգային երեսփոխան

1871 Հոկտ. 19 Մ. Յ. Մելքոնեան

Հասան-Քէյֆ

Ծ. Խ. Մեծ հաճոյք եղած ասպարանքնութեանց նկատմամբ այսչափ խօսելէս զիտեմ պարտ չէ՛ համարիք մէկշրջանիս զերիչ ձեռք առնուլ իմ վերագրեալ խօսքերուս քննադատութեան 'ի պատասխանէս. Նշ.

ԱՂՋԿԱՆՑ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բ.

Ընտանիքը կարգէ խցական սեռին գործողութեան դաշտը, ընտանիքը կը խոսկէ գինիդ 'ի սեռն եւ կինն ալ հոն երդւայ ու կը զանդայ իրեն համար նախապատրաստեալ տեղին. Ցան մէջ ընտանեաց մէջ կործարծ է ու կը ծաւալին կենաց մը մէջ քնոյաց զգացմունքներն ու յատկութիւնները. Ցնողանութիւնը՝ որ մէկ բառով իր մէջ կամփոփէ խոսկան սեռին պատասխանատուութեան սահմանը, հարկաւ կորստ է ինչ ինչ բացառութեանց, սակայն ծննդականութեան այդ բարձրմասն խօսքին քանի մը բացառութիւն ասոյ կը փոխէր։

Նախ եւ առաջ աւելորդ չէ եթէ ըսենք թէ ասոն մը կը կարծի նիւթական խարխափին վրան Աշար կը չինէ այդ խաբեպը իր աչխատանքին ու վաստակովը իսկ կինն է որ զայն կը պահէ. Կնոջ խնայողութեանցը պահուած մէկ գանձկանը երբեմն այնչափ արժէք ունի՛ որչափ որ երկան վաստըկածը Այր նիւթական խարխափին այս կամ այն կէրպը կազմելու ծը մեծ ազդեցութիւն ունի ընտանիքի մը բարեկարգութեանցը վրան եւ չատ ընտանիք որ կործանիր հիմնայատակ եղեր են, թող իննը թշուառութեանը ազբիւրն իրենց երաժշտից հաչիւր ծառ ըլլալենցն մէջը փնտռելու Աշխարհ այս ոսկանութեան մէջ կարել՝ առ այն պատահարարաւ են ազնուացը՝ ծերունւոյն է։

Ցնողանութիւնը կրնամ բսել թէ մեր ազգին եւ մանաւանդ Պոլսոյ հայ ընտանեաց կենաց եւ մահու հանդէ է. Կնոջմներու կարզորոինը՝ որ կենաց մէջ միայն ծաղիկներ կը տեսնեն, մեղապարտ չեն որ խոսքին հայերուած յուզելին, մանաւանդ որ անոնց կանեւորականաստ չառանդությունը որ Պոլսոյ երեկանին զրոանց ագոյր անցայած եւ հանդանանն վրան ալ՝ առյուրց հնացերը մնացածները զայն գյուղն որ ընտանեկան կեանքը յետին ժամանակները մեծաւմեծ փոփոխութեանց ենթարկուեր է. Երամ կնոջ սալդ աշխատասէր եւ գործունեայ բարուք չունիր. Երմա բանը եւ ստահաութեան գործը կենաւոր եւ զբօսանքն է, խելացի եւ մամանց դղուխ ալ կը պահանջէ. Մարկս գոլին իսկ չուհանքեր բեռնաւորած խուստաւորութեան նման հետը զոհեր բայց կինն ու հոգին մարդուն թողերով կրեցել աոջէ մէկ կամ երկու սերունց առաջ ունիլ գերբընէր որ հին օրինօր ըլլալը, ամեն բան կարգով չարգով ըներ, ամեն հասարակութեան եւ անփոփոխ վարիլ, քանզի ընտանեաց կեանքը փոխուած ասոնց նախած էր, աւելի վերուն էր կրնամ բան թէ հիմա՛ որ կնոջը ձեւէ ձեւ ապաւէնէ առաքել կը ցնցուին եւ չես գիտեր թէ այս օրուան վրանոց վարը միայն կրնայ զարդարեր. միջեւ հիմա մէկ հանդերձը ասրթնէրով կը երեւի եւ միւսը այն նոյն հանդերձին իրենց միաժամում համար ալ հաշխելու. բան կը յիշէին իսկ հիմա որ

Եւրոպայի գործարանները հին ձեւած յաւ[ե]լ կը ձայնեն ու գործքերնիդ քրծնելէ վերի անէ թէ կը մանեն ՛կը ներկեն ու դարձեալ չուխայ կը հիւսեն ու մերին արդէն մէկ անգամ ձայանը վերջոնին մակի կը հոգցնեն, հիմա որ ամեն բան դիւր է առաւել բան թէ նորէ, եւրոպէն է առաւել բան թէ հագիին առաւօ[տ] է եւ ոչ թէ ներքին, հիմա որ ամեն ու հասարակութեան մէջ ամեն բան երագն ու փոփոխի չափ արժէք ունի. հիմա այ անեծ բարձացած է կարօտութեանց Թիւը Այս պատճառ հասարակութեան կեանքը ամեն ու ամեն օր նոր նոր պահանջմունքներով կը բարոյնէ մեր գլուխը։

Ասոնք մէկ ժամանակի մէջ չտեսնելը, ամեն եւ ոչ եւ է պահանջմանց խաղալիկ ըլլալը, ասոնք՝ ընտանիքը իր եւ իր երկանն ու զաւակաց որդի եւ ապառնի երջանկութիւնը եւ զատոյը չեղնելը մեծ հասատառաթութիւն կուդէ կինեկէ, որ միայն խոհուն զգաստութեամբ, խնայասութեամբ եւ խելահասութեամբ կըրնայ կրցել մի ամն ունեւոր միջա յաւ եւ յարմար ըլլալ, որպէս զի բոլորն ալ ալ[յ]սօր միջոցներով զարդարուին եւ չափաւորութեան սրբայ մինչեւ կանոնել կուզեն, որպէս զի միջա բանը իր ժամանակին եւ իր տեղը ստանայ, եւ որպէս զի առանց ամենն ալ ներքաղնական ըլլալ առն եկամուտն հետ, եւ միա կողմանէ ալ ընտանեաց անդամքը կատարեալ կերպով գոհ ըլլան առանց իրենց առօրեկնու ատելու գժգոհութեան մէ՛կ որ ոսանելու. կը կարօտի Աղջիկնաց եւ կանանց երբեք ամենայն չեն այս գործէս եւ զանի արհամարհելու չեն, քանզի անմիջապէս իրենք ալ կը մասնակցին իրենց երջանկութիւնը 'ի կատար ածելու Ցով բակը թէ կինը ազափնեայ է. ոչ կրնամ թէ կինը աղջիկոյն ընտիր գործը հանդնայու է, որպէս զի ալ ոչ եղած ամենին խնդի ալ կարկնայ ընել զայն եթէ կինը յու կին մը ըլլալ կուզէ. եւ կրնամ թէ կին մը զբաղոտ ամեկանին պատահի չէ քանի որ վերջերէկայ բանդիրան գիտելի ու գործով ընդը իրեն համար հասատայութեւ կը ավել։

Ասկայն յաւ եւ այլ կնոջ յատկութեանց մի միայն այն բաժին մէջ չի բովանդակուիր. աւելի մեծ եւ վսեմ է անոր պաչտօնը եւ կոչումը. Ցան մը նիւթական կեանքը հետ հոգի ու սրտ կեանք մը ալ կայ որ ալ փափուկ է քան թէ զգայականը. այս դաշտին մէջ է մանաւանդ որ կնոջ ձիրքերն ու քաջութիւնը՝ խորեւ անոր սերքն մամնաւորապէս յաւակ առաքինութիւնը կը փայլին։

Երկան սերին արժէքը հասկնալու համար երեւ ծանր փորձառութիւններ պատահած են ու կը պատահին. մէրթ զանի նկատեր են ու ստակաւէն կը նկատեն բարեւ որակեան սեռին համար սանդղաւոր արարած մը. մերթ ալ նկատուեր է ինչպէս վիճարանութեանց եւ նման գրաւանաց ու գործոց մէջ երբեւ օրական սերին աէրը. բայց ճչմարիտն է առաւօտծապէն այն պատզամը թէ «Երկանը օգնականն է». կինը օգնելու է անոր գործին մէջ, անոր հոգերուն եւ կենաց ամենայն մէջը կինը իմանալու. գիտնալու է թէ ինչ է իր երկանը կամքը եւ փափաքը, ինչ է որ կը չարժէ ու գործէ իր երկանը մէջ. Ուչ թէ այն գիտութիւնը կը պահանջեմ որ նոյն գործին ստորեւ գլխոյ է, բայց ընդհանուր մէկ տեղեկութիւն եւ խմանալ է պահանջուածս որ կինը ամենայն է իր երկան կացափարագը նպատակին, փափուքին եւ գործին վրայ։

Երկան մը գործը եւ աշխատանքը չատ անգամ չատ ջմուար է այժ, չատ անգամ կը տեսնես որ այն դժուարութիւնը կուգայ անոր սրտին ու կեանքին մէջ մէկ պատերազմի եւ մեծ փորձութեան կերպարանքը կասնու. Երկեր չատ մը կը կտրի եւ արիութիւնը զինքը կը թողու եթէ անոր կինը չհասկնայ անոր կեանքը, չխրախուսէ եւ չմխիթարէ. բրեւ գործակից Թող այս գիշած դժուարութիւնը չարունակ չըլլան, բայց եւ այսու ամենայնիւ. զործոց եւ հոգերու մեծ ծանրութիւնը երկանը վրան է. ասանց որ հարկիք եւ ըսիք ազդեցութիւնը կամ որ ալէկ ձեւն կուգան ու երկի մարդուն զուարթութեանց կը պատրոն,

խաղաղութիւնը կառնեն ու զորութիւնը կը յափշտակեն. Երկիր միջա կարօտ է քնքուշ ձեռքի մը՛ որ սուն եկած ատենը նազիկ մաքով եւ սրտով զայ անոր ճակատին վրան ծովացած կնճիռները չուէ չուէ. երկիր սրտան ցաւերն ու հոգերը կրելէն զինի անոյ եւ հաժոյր խօսքի մը կը կարօտի, որ անով իր ալեկոծեալ սիրտը հանգչի ու խաղաղի. Հանգիստ տանելու անգամ մը կորսած է որ հոն այն ժողովէ ու զործեալ երկիր իր զործն ու պատերազմը չարունակէ. Ասա քեզի յու կինանցը քան կանանց գործը պաչտօնը եւ զործելու եղանակը.

Ըստ ին թող կանայք ալ չզանցառեն թէ իրենց երկինները երեկոյեան ուչ կուգան տուն եւ եկած ատեննին ալ զաւանութեամբ կու գան, մինչդեռ սրճարանը նստած զիւեինք այցելութեան մէջ կը կարծէին. Ինչպէս երկիր մը ուրախութեամբ իր տունը երթայ՝ քանի որ սրճարանը աւելի մխիթարութիւն եւ զուարճութիւն կուտայ իրեն Մեր կիները սակաւ չեն եղած այն աստիճանին հասնելու ու կատարելագործել իրենց պաչտօնը, որ ընտանեկան չրջանը իրենց երկիներուն աւելի սիրելի ընեն քան թէ այլոտ սրճարանը կամ յաչողին. Ին որ բաւական վասակը գիրքին բան մը չէ. մինչդեռ երեւակայութիւններ հագար ու մէկ պատկերներ կը յերիւրէ մէկ ժամուան մէջ, ընդհանրապէս չեն կրնար կանայք երեւակայել թէ ինչ պատերազմներու եւ մրցումներով ինչ յառաջով եւ ասղնացիներով կը վաստկին երկի մարդիկ ստակը. Անոնք կը կարծեն թէ չուկան ամեն անդերբե կը անդայ Թող Թող լաւ մը հասկնան թէ ստակն չէ. այլ ստակ վաստկիլը դժուար աշխատանք մ'է, որ վաչել աչնել քանիլ կը պահանջէ, եւ թէ երկինները չատ անգամ իրենց սիրոյն կը նախատեն թէ այսօր բան մը չը վաստկեցան. Արդ, այս խօսքերուն իր մէջ արգէն ունեցող մեկր կրնայ իր տանը զատնալ եւ ան ալ կանուխ եւ ուրախութեամբ զատնալ, երբ համոզուած ըլլայ թէ տանը անոր կնոջ յարգելիտութիւնները եւ իր կարօտութիւններն զուր մեծամեծ պահանջմունքներ կ'սպասեն.

Հարկաւ միայն ընդհանուր գծմարիտ վիճակը նկարագրելով չեմ ուզեր զանի մը ծայր մարդկանց անգործնէութիւնը քաշքսելու, որոնց եթէ աչխատէին կրնային վաստկիլ. Բայց անկէ դատ բարի եւ արի կինը իր երկանը աստուածապաչտութեան ու գործնական քրիստոնէութեան օգնականն ալ է. կինը խորհելու է միջա թէ այս աչխարհիս երկու երեք օրերուն համար ստեղծուած չենք, հապա մտածելու է թէ երկիր ստրկաւոր եւ հոգեւոր հաւատոյ իսկապէս համար անսահ սիրով փառաւորութեան կենդանութիւն, անանկ որ ատոր աւ ոճին Աստուծոյ երկիւղը անոր սրտէն եղելու վախերը կը մաքրէ իսկ տանը կենալ եւ միջա սրտի հանդարտութիւնը պահելը տրուած է կնոջը եւ կինը իր ներքին խաղաղութենէն քանի մը կոչիկ հաղորդելու է իր երկանը. կինը ինքը հաստատ ըլլալու է աստուածպաչտութեան մէջ. այն ատեն ինչ երջանկութիւն է երբ կին մը իր հաւատ ու ներքնար խօսքերով եւ մանաւանդ իր անոյշ եւ անկեղծ վարքովը ու բարքովը իր երկից փրկաւորութեան մէջ պաչտօն երջանկութիւն ու մխիթարութիւն է, անանկ մէկ ընտանեաց համար, որուն մէջ Աստուծոյ երկիւղը կը տիրէ եւ զաւակունք այ բարեպաչտութեամբ կը մեծնան ու ամեն յաջողանց ծախքեր եւ չնորհք բարեպաշտութեան կը փախչին եւ տանը նիւթական ու բարոյական կործանումէն վեր կը մնայ Աստուծ մէկ կին իր երկանը թագը եւ պատիւն ու պարծանքն է.

Ա. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆՑ

ԱՌ ԸՆՏՐՈՂՍ ԽԱՍԳԻՒՂԻ

Գիւղիս ու ժամանակեայ թաղական խորհուրդը հրամարած եւ Ամեն. Արքեպ. Պատրիարք Հայրիկէն բան Ամենագրութեան նոր Թաղ. խորհուրդ մ'ընտրելու համար հրամանագիր եկած ըլլալով, ընտրողական ժողովոյ օրուըներուս մը նոյեմ. 24 կիրակի օրը քուէարկութեամբ եւ քուէհանդերը կատարուի։

Ուստի կը հրաւիրենք Խասգիւղի բոլոր ընտրողները, որ նոյն օրը ժամը 3էն մինչեւ 9ը իրենց քուէներն անձամբ բերեն եւ ընտրողաց տետրին մէջ անուննին ստորագրեն. իսկ եթէ անհրաժեշտ պատճառաւ չի կրնան ներկայանալ անձամբ, պէտք է որ ստորագրեալ նամակաւ ղրկեն քուէնին, որոնց ընթերցումը ժամէն յետոյ քուէթուղթ կամ նամակ չընդունուիր։ Կը խնդրենք բոլոր ընտրողներէն որ ընտրեն Թաղական խորհրդոյ համար ազգասէր, բարեպաշտ, փորձառու, գործունեայ, ազդեցիկ, Թաղին գործոց հմուտ, եւ խաղաղասէր ոգի կրող իւր պաշտօնին անձեր. կը յուսամք որ ազգասէր ընտրողք իրենց նախրական պարտաւորութիւնը ճանչնելով անտարբեր չըլլան կենար եւ կը փութան ժամանակին անձամբ մեր հրաւէրին պատասխանել։

15 Նոյեմ. 1871 — Նախագահ

Խասգիւղ — Ընտրողական ժողովոյ

Ներսէս Եպիսկոպոս

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Իզմիրի Ֆապրիքային համար 75060 օխայ Զմյուռնիի Եոլիս բռուած Բուրդը յաւաճիկով հինգշաբթի օր Նոյեմբեր 24 ին գնահատութեամբ պիտի գրուի ի Տարի Շուրա։

Ծախել ուզողները առաջ ուգրին պէտք է որ նոյն օրը մէկ օրինակն ալ (Մօսթրա) հետ բերելով Տարի Շուրա ներկայ գտնուին։

16 Նոյեմբեր 1871

Իզմուտ Միջադարաւ

ԻԼԱՆ

ԵԷՆԻ ԳՈՅԱՃԸ ՏԻՒՔԻԱՆԸ

Թօփհանէի Աղէէսի Պէշակ եկեղեցի

Փողոց Թիւ 67

Ինչպէս Պոլսոյ աւելի քաղաքին նէնի թէշխիլ օրանձան օլսայ, ճանկերս, ալթ. լաս, գամալեէ վէ գըրկը կիտի հէր ճինս իփէքլի խիլա իլէ, վէ չուհա, վէ քադիֆը ըուհօր կիտի հէր ճինս Ատիլա իմթա վէ ակէթրի, քամիթալըն վէ նելէտ կիտի հէր նէվ էրզէքէ Լիվըօմա ուսուլիճէ նէֆիս օլունարագ դըյանմագտէ, վէ պէյլալ կէլէրլէ-քէլէրի չըգ-ապըլմագ աէ օլունը խան օլունուր։ 25

Տէրեւ Բնակ Թէքէլեանց Մ...

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ

Կ. Ս. ԽՈՒԹԻՆՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՅ

Կ. ՊՈԼԻՍ ՉԻՆԻԼԻ ԽԱՆ

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1871 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16 ՇԱԲԱԹ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՄԻՆՉԵՒ 31

ՎՈՍՓՈՐԵԱՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ Թէ — Եւրոպական եզերք

1 30 4 Եէնիմահալլէէն Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Պէյքօզ, Եէնիքէօյ Էմիրկեան Գալաճըքէօյ Ռ. Հիսար։

1 45 23 Եէնիմահալլէէն Մէզարպուրնու Պէօյիւքտէրէ Թարապիա, Եէնիքէօյ, Սթէնիա, Էմիրկեան Հիսար Պէպէք։

2 30 19 Եէնիմահալլէէն Մէզարպուրնու, Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Եէնիքէօյ, Էմիրկեան, (ուրբաթ օրերը Ռ Հիսար Պէպէք ալ ժամը 2 1/4 են Գալաթիա)

2 45 21 Ռումէլի եւ Անատոլու Գավաքէն Պէօյիւքտէրէ Թարապիա, Եէնիքէօյ, Էմիրկեան, Ռ. Հիսար Պէպէք, Օրթագ. (բացի Ուրբաթէ)։

3 30 18 Եէնիմահալլէէն Պէօյիւքտէրէ Թարապիա, Եէնիքէօյ, Էմիրկեան, Գալաճըքէօյ Ռ. Հիսար, Արնավուտգէօյ, Օրթագէօյ, Պէշիքթաշ։

4 15 20 Մէզարպուրնուէն Պէօյիւքտէրէ Թարապիա, Եէնիքէօյ Սթէնիա, Էմիրկեան, Ռ. Հիսար, Պէպէք Արնավուտգէօյ (Ուրբաթ օրերը Գուրուչէշմէ Օրթագէօյ Պէշիք)։

5 30 23 Եէնիմահալլէէն Մէզարպուրնու Պէօյիւքտէրէ Թարապիա, Եէնիքէօյ Էմիրկեան Հիսար Արնավուտգէօյ, Գուրուչէշմէ, Օրթագէօյ, Պէշիքթաշ։

6 30 4 Եէնիմահալլէէն Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Պէյքօզ, Եէնիքէօյ, Էմիրկեան, Գանլըճա, Ռ. Հիսար Գանտիլլի, Արնավուտգէօյ, Պէյլէրպէյի, Օրթագէօյ, Գուզկունճուգ Պէշիքթաշ Իւսկիւտար։

8 30 21 Եէնիմահալլէէն Մէզարպուրնու, Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Պէյքօզ, Եէնիքէօյ, Էմիրկեան Ռ. Հիսար, Պէպէք Արնավուտգէօյ, Օրթագէօյ, Պէշիքթաշ, Գապաթաշ։

9 30 6 Պէօյիւքտէրէէն Թարապիա, Եէնիքէօյ, Էմիրկեան, Գալաճըքէօյ Հիսար, Արնավուտ, Գուրուչ, Պէյլէրպէյի Օրթագ. Պէշիքթ.։

Արնաւուտ գիւղէն

1 45 5 Արնավուտգէօյէն Գուրուչէշմէ, Օրթագէօյ, Պէշիքթաշ։

2 20 11 Արնավուտգէօյ Գուրուչէշմէ, Օրթագէօյ, Պէշիքթաշ, Գապաթաշ։

2 45 6 Պէպէք Արնավուտգէօյ Գուրուչէշմէ Օրթագէօյ Պէշիքթաշ Գապաթաշ։

3 30 5 Արնավուտգէօյ Գուրուչէշմէ Օրթ. Պէշիքթաշ։

4 15 11 Արնավուտգէօյէն Գուրուչէշմէ, Օրթագէօյ, Պէշիքթաշ, Գապաթաշ։

5 19 Արնավուտգէօյէն Գուրուչէշմէ, Օրթագէօյ, Գուրչ. Պէշիքթաշ. Գապաթաշ։

5 45 22 Արնավուտ. Գուրուչ. Օրթագ. Պէշիք. Գապաթաշ (բաց 'ի Ուրբաթէ)

10 15 11 Արնավուտգէօյէն ուղղակի կամուրջ։

11 45 5 Արնավուտգէօյէն ուղղակի կամուրջ։

Ասիական եզերք

1 45 22 Պէյքօզ. Չուպուգլու. Գանլըճա Ա. Հիսար Գանտիլլի Վանիքէօյ Չէնկէլգէօյ, Պէյլէրպէյի. Գուզկունճուգ։

2 4 Վանիգէօյէն Չէնկէլգէօյ, Պէյլէրպէյի, Գուզկունճուգ, Գապաթաշ։

2 15 17 Պէօյիւք. Պէյքօզ Չուպուգլու, Գանլըճա, Ա. Հիսար Վանիգ. Չէնկէլգէօյ, Պէյլէրպէյի, Գուզկունճուգ։

3 15 23 Պէյքօզ. Չուպուգլու. Գանլըճա Ա. Հիսար. Գանտիլլի. Վանիգէօյ. Չէնկէլգէօյ. Պէյլէրպէյի. Գուզկունճուգ.

4 28 Պէօյիւքտէրէ. Թարապիա Պէյքօզ Չուպուգլու Գանլըճա. Ա. Հիսար, Գանտիլլի, Վանիգէօյ Չէնկէլգէօյ Պէյլէրպէյի (բացի Ուրբաթէ)։

8 45 23 Պէօյիւքտէրէէն Պէյքօզ Չուպուգլու Գանլըճա Ա. Հիսար. Գանտիլլի, Վանիգէօյ, Չէնկէլգէօյ, Պէյլէրպէյի. Գուզկունճուգ, Իւսկիւտար. (Ուրբաթ օրերը Իւսկիւտար ուղղակի չեն երթար)։

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Եւրոպական եզերք

3 30 25 Պէշիքթաշ. Օրթագէօյ. Արնավուտգէօյ. Պէպէք. Ռ. Հիսար. Էմիրկեան Եէնիքէօյ. Թարապիա Պէօյիւքտէրէ։

3 15 4 Գապաթաշ. Իւսկիւտար. Պէշիքթաշ. Գուզկունճուգ. Օրթագէօյ. Պէյլէրպէյի. Արնավուտգէօյ. Գանտիլլի Ռ. Հիսար. Գանլըճա. Էմիրկեան. Եէնիքէօյ. Պէյքօզ. Թարապիա. Պէօյիւքտէրէ. Եէնիմահալլէ։

5 15 21 Պէշիքթաշ. Օրթագէօյ Գուրուչ. Արնավուտգէօյ, Ռ. Հիսար. Գալաճըք. Էմիրկեան Եէնիքէօյ Պէյքօզ. Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ Եէնիմահալլէ։

6 30 23 Պէշիք. Օրթագ. Պէյլէրպէյի, Արնավուտ, Գանտիլլի Ռ. Հիսար, Էմիրկեան, Եէնիքէօյ. Թարապիա Պէօյիւքտէրէ.

7 30 6 Պէշիքթաշ, Օրթագէօյ, Արնավուտգէօյ Ռ. Հիսար Էմիրկեան Եէնիքէօյ. Թարապիա Պէօյիւքտէրէ։

9 22 Պէյլէրպ. Արնավուտ. Պէպէք Ռ. Հիսար Գալաճըքէօյ Էմիրկեան Եէնիքէօյ. Թարապիա. Պէօյիւքտէրէ. Մէզարպուրնու. Եէնիմահալլէ։

9 45 1 Ռ. Հիսար, Էմիրկեան, Եէնիքէօյ, Պէյքօզ. Թարապիա. Պէօյիւքտէրէ, Եէնիմահալլէ։

10 19 Էմիրկեան. Եէնիքէօյ Թարապիա. Պէօյիւքտէրէ. Մէզարպուրնու. Եէնիմահալլէ (Ուրբաթ օրերը Պէպէք. Ռ. եւ Անատոլու Գավաք)։

10 15 25 Պէշիքթաշ Արնավուտգէօյ Ռ Հիսար Եէնիքէօյ. Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ Մէզարպուրնու. Ռ եւ Ա. Գավաք (բացի Ուրբաթէ)։

10 30 18 Օրթագէօյ Պէպէք Ռ. Հիսար, Էմիրկ Սթէնի, Եէնիք. Թարապիա. Պէօյիւքտէրէ. Մէզարպ (բացի Ուրբաթէ)։

10 45 20 Պէշիքթաշ Օրթագ. Արնավ. Գալաճըքէօյ Էմիրկեան Եէնիքէօյ Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ. Եէնիմահալլէ.

11 21 Գուրուչէշ. Պէպէք. Ռ Հիսար Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզար. (Ուրբաթ օրերը Սթէնիա)

Արնաւուտ գիւղ

2 45 5 Պէշիքթաշ Արնավուտգէօյ։

3 30 11 Ուղղակի Արնավուտգէօյ։

4 15 19 Պէշիքթաշ. Օրթագէօյ. Արնավուտգէօյ։

9 15 11 Պէշիքթաշ Օրթագ. Գուրուչէշմէ. Արնավուտ.

9 45 5 Գապաթ. Պէշիքթաշ Օրթագէօյ Գուրուչէշմէ. Արնավուտգ. (Ուրբաթ օրերը ժամը 10 էն)։

11 5 11 Գապաթաշ Պէշիքթաշ Օրթագէօյ Արնավուտգէօյ։

11 30 6 Պէշիքթաշ. Օրթագէօյ. Գուրուչէշմէ. Արնավուտգէօյ։

11 45 4 Պէշիքթ. Օրթագ. Արնավուտ.

Ասիական եզերք

3 30 22 Իւսկիւտար, Գուզկունճուգ. Պէյլէրպէյի, Չէնկէլգէօյ. Վանիգէօյ. Գանտիլլի Հիսար. Գանլըճա, Չուպուգլու. Պէյքօզ (Ուրբաթ օրերը Իւսկիւտար չեն մտներ եւ Պէօյիւքտէրէ ալ)։

9 45 17 Գուզկունճուգ. Պէյլէրպէյի. Չէնկէլգէօյ Վանիգէօյ. Ա. Հիսար, Գանլըճա Չուպուգլու, Պէյքօզ Թարապիա Պէօյիւքտէրէ ուրբաթ օրերը ժամը 10 էն։

10 30 28 Գուզ. Պէյլէրպէյի Չէնկէլգ. Վանիգ Գանտիլ. Հիսար. Գանլըճա. Չուպուգլու. Պէյքօզ. Պէօյիւքտէրէ (Բացի Ուրբաթէ)։

11 23 Գուզկունճուգ. Պէյլէրպէյի. Չէնկէլգէօյ. Վանիգէօյ Ա. Հիսար. Գանլըճա. Չուպուգլու. Պէյքօզ։

11 30 5 Գապաթաշ Գուզկունճ. Պէյլէրպ. Չէնկէլգէօյ Վանիգէօյ.

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

(ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԼԻՐԱՅԻ ՀԵՏ 100 ՂՐՈՒՇԻԷՆ)

Լոնտրա 3 ամիս ղուրուշ		108¾—109
Մարսիլիա	»	24

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Անգղ. լիրա	ղուրուշ	109 8
Նաբոլէոն ոսկի	»	87 10
Իմբէրիալ ռուս	»	89 8
Ֆիորինօ	»	51,25
Հինգ Ֆրանք	»	—
Չիլինկօ	»	104,20
Պղինձ	»	117,20

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԱՐՄՏԻՔ

Ցորեն կարծր		Պէսարապիա	31	—32
»	»	Ազով	29	—32
»	»	Գալաճ	30	—31
»	»	Պուրկազ	26	—30
»	»	Թէքիրտաղ	26	—30
	կակուղ	Ազով	31	—32
»	»	Պէսարապիա	27	—31
Կորեկ Թուրքա			20	
Ցորեն կակուղ Պուրկազ			20	—28

Վլախա		
» » Գալաճ		
Եգիպտացորեն Թուրքա		14½—15
» Անատոլ.		»
Կորեկ Թուրքա		12½—13
» Անատոլ.		

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ

ԽՈՋԱՅ ՉԻՐ

Ռումելիա	ղուրուշ	140—170
Անատոլու	»	115—125
Քօլսա		
Էտիրնէ	»	
Ճանկած	»	

ԲԱՄԲԱԿ

		Ղուրուշ
Կէլվէ	հօխա	9 —
Իզմիր	»	9 —
Ատանա	»	8½—9
Պարսկաստան	»	6½—7
Վրաստան	»	7 —7½

ԲՈՒՐԴ

Անատոլու լուացուած	հօխա	14½—15
» չլուացուած	»	7—8
Ռումէլի լուացուած	»	15—
» չլուացուած	»	6½—7½
Վրաստան լուացուած	»	— —
» կէս		— —
» չլուացուած	»	— —
Ցայրոճա	»	10 —
Եղնի Ճէհիր	»	8 —7

ՄԱԶԸ

Պարսկաստան	հօխա	10½—
Անատոլու	»	9 —
Ձիուխ	»	6 —

ՃԷՅԲԻ

Գալաճի Ա. տեսակ		հօխա	19—20
» Բ.	»	»	18 —
Էնկիւրի	»	»	18 —
Թագաթ	»	»	18½—
Սեբէր	»	»	17 —
Եօզղատ	»	»	16—17
Զօրում			16—17

ԹԻՖԹԻԿ

Էնկիւրի	հօխա	40 —42
Գաստամոնու	»	—
Պէյպազար	»	—
Զէրտէկ	»	—
Վան	»	22 —23

ՆԱՒԻ ՄՈՐԹ

Ադանա	9½—10 կտոր	մէկ Օ. Լ.		
Եօզղատ	»	»	»	»
Սիվաս	»	»	»	»
Էրզրում	»	»	»	»
Գայսերի	»	»	»	»

ՁԷԹ

Մուտանիա	հօխա	6½—
Այվալը	»	6 —
Սաքըզ	»	9 —
Միտիլի	»	6½—

Պղինձ Թոգաթ երկրին մէջ			9½—10
Սալէպ Գասթամոնու	հօխա		—
Աֆիոն	»	225	—240
Գիթրէ	»	26	—27
Մուսամ	»	4	—4½
Կտաւատ Անատ.	քիլէ	30	—33
» Ռումէլի	»		—
Մետաքս Պարսկ. Բէյազ	»	47	—52

ԱՐՏԱՔԻՆ ԲԵՐՔ

		ղուրուշ
Խահվէ Բրեզ. Ա. տեսակ 100 հօխ.		900—1000
» Բ. »	»	
Եէմէն	»	46
Շաքար փոշի Անգղ.	կնդ.	260—262
» » Գաղղ.	»	—
» գլուխ Գաղղ.		310—315
Չայ Թանկօ	հօխան	21 —23
» Բէքօ ծաղիկ	»	45 —70
Անագ (զալայ)	կնդ.	900 —910
Պղպեղ (սիյահ)	հօխա	9 —9½
Լեղակ (չիւիտ) Պէնկալա	»	135 —170
» » Մատրաս	»	— —
Զինգ տախտ. 100 հօխա	ֆր.	70 —
Երկաթ ձողաձեւ		58 —60
» տախտակ		72 —
» բեւեռներ		64 —66
Քարֆիճա		120 —
Երինձ խառնիս 100 քիլ. ֆր.		42½
Կարագ եղ Ռուսիոյ	գրշ.	13 —14
Խաւեար	»	36 —37